

Ю.О. Блудова

ШЛЯХИ І ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО СМАКУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Естетичне виховання молодого покоління завжди було однією з актуальних проблем школи і суспільства.

Естетичне виховання це цілеспрямований педагогічний процес, в результаті якого формується естетичне ставлення людини до навколишнього світу, природи, праці, людських взаємин, мистецтва. Однак формувати любов до прекрасного, вміння сприймати красу життя і мистецтва, насолоджуватись нею – тільки одне із завдань формування духовного світу молоді людини засобами естетичного виховання. Недостатньо, якщо людина залишається лише споживачем естетичних цінностей, створених іншими людьми. Тому, разом з першою, існує ще одна важлива задача – виховувати не лише споживача мистецтва, а людину, особистість, яка прагне до створення краси навколо себе, людини-творця, здатну «творити за законами краси» [8].

Центральною категорією естетичної свідомості, яка займає принципове місце в науково-теоретичних дослідженнях є художньо-естетичний смак. Пильна увага вчених до цього явища пояснюється його особливим положенням у структурі естетичної свідомості та його впливом на всю систему естетичної вихованості особистості.

Мета статті – розглянути найефективніші шляхи і засоби формування художньо-естетичного смаку дітей молодшого шкільного віку.

Естетичне виховання дитини починається з моменту його народження. Естетичне виховання здійснюється різними шляхами: засобами навколишньої дійсності (включаючи сімейне виховання) і системою навчально-виховного процесу школи.

У житті дитини має виховне значення буквально все: оздоблення приміщення, охайність одягу, форма особистих відносин і спілкування, умови праці та розваг – усе це або приваблює дітей, або відштовхує. Завдання не в тому, щоб дорослим організувати для дітей красу навколишнього середовища, в якому вони живуть, навчаються, працюють, відпочивають, а в тому, щоб залучити всіх дітей до активної діяльності зі створення і збереження краси. «Тільки тоді красу, в творенні якої дитина бере участь, по-справжньому видно їй, вона стає відчутною, робиться її захисником й пропагандистом» [2, 45].

Передові педагоги розуміють, як важливо поєднувати в процесі естетичного виховання та формування художньо-естетичного смаку всю сукупність різноманітних засобів і форм, що пробуджують і розвивають в школяреві естетичне ставлення до життя, до літератури і мистецтва. У

школі має звертатися увага не тільки на зміст шкільних предметів, а й на дійсність, на чинники, що мають вплив на естетичний розвиток особистості.

Одним з таких факторів є естетизація середовища. Головне завдання естетизації довкілля зводиться до «досягнення гармонії між створеною людиною «другою природою» і природною природою. Проблема естетизації довкілля органічно пов'язана з вирішенням однієї зі складних та нагальних проблем людства – проблеми раціонального використання природних багатств і охорони навколишнього середовища. Коли людина залишається наодинці з природою, якраз і розкривається справжнє обличчя її естетичної культури. Вивчення дітьми законів розвитку природи, вміння бачити розмаїття її форм, розуміння її краси – це головне, чому має навчити школа» [3, 67].

Наступний чинник естетичного розвитку особистості – естетизація побуту – що розглядається в роботах А. Макаренка, Г. Лабковської, К. Гавриловец та ін.

А. Макаренко в своїй педагогічній роботі приділяв величезну увагу цьому фактору: «Коллектив треба прикрашати і ззовні. Тому я, навіть тоді, коли коллектив наш був дуже бідний, відразу ж завжди будував оранжерею. І обов'язково троянди, не якісь квіточки, а хризантеми, троянди» [7]. «З естетичної точки зору побут, можна сказати, є лакмусовим папірцем рівня естетичного розвитку особистості, групи чи колективу. Матеріальне середовище побуту, її духовність чи бездуховність, – показник відповідних якостей створили її людей», – зазначає Г. Лабковская [5].

Особливе значення естетики побуту у формуванні художньо-естетичних смаків відзначає і К. Гавриловец у своїй роботі «Морально-естетичне виховання школярів». «Естетика шкільного побуту – це обстановка класів, кабінетів, залів, коридорів тощо. Убранство вестибюля, оформлення класного куточка, стендів – усе це або помічники педагога в естетичному, а, отже, і в моральному вихованні школярів, або його вороги» [5]. Якщо дитину з першого класу оточують речі, що відрізняються красою, доцільністю, простотою, то його життя підсвідомо входять такі критерії, як доцільність, упорядкованість, почуття міри, тобто критерії, які пізніше визначають його смаки і потреби.

Якщо в кабінеті місяцями висить недбало оформлена газета, якщо класний куточок не несе нової, цікавої необхідної інформації, якщо не приділяється належної уваги чистоті кабінету, у школярів поступово складається установка на терпиме ставлення до надмірностей, недбалості.

Естетика поведінки і зовнішнього вигляду, – не менше значимі фактори естетичного виховання. Тут істотний вплив на дітей надає безпосередньо особистість вчителя. Як зазначає К. Гавриловец: «У своїй роботі, вчитель впливає на вихованців усім своїм зовнішнім виглядом. У його костюмі, зачісці проявляється естетичний смак, ставлення до моди,

яке не може не впливати на смаки школярів. Модний і в той же час діловий стиль в одязі, почуття міри в косметиці, виборі прикрас допомагають формувати у дітей правильний погляд на співвідношення зовнішнього і внутрішнього у вигляді людини, виробляти у них «морально-естетичний критерій гідності людини» [4].

Про естетику поведінки, чи культуру поведінки багато говорив В. Сухомлинський. У культуру поведінки він включає і «культуру спілкування: спілкування між дорослими і дітьми, а також спілкування в дитячому колективі». «Сила виховного впливу внутрішньоклективних відносин на естетичний розвиток особистості полягає в тому, що досвід спілкування, навіть якщо він недостатньо усвідомлюється, глибоко переживається людиною. Це переживання – прагнення зайняти бажане місце серед людей – є потужним внутрішнім стимулом формування особистості» [5].

Благополучне емоційне самопочуття, стан захищеності, як назвав його А. Макаренко, стимулює найбільш повне самовираження особистості в колективі, створює сприятливу атмосферу для розвитку творчих задатків школярів, оголює красу чуйних відносин один до одного. Як приклад прекрасних естетичних відносин можна розглядати такі відносини, як дружба, взаємодопомога, порядність, вірність, доброта, чуйність, увагу. Участь дітей разом з дорослими у відносинах самого різного гатунку накладає глибокий відбиток на дитячу особистість. Через всю сукупність відносин і здійснюється формування морально-естетичних почуттів дитини.

Найважливішим джерелом емоційного досвіду школярів є сімейні стосунки. Формуюче та розвиваюче значення сім'ї очевидно. Однак не всі сучасні сім'ї звертають увагу на естетичний розвиток своєї дитини. У таких сім'ях досить рідко відбуваються розмови про красу навколишніх предметів, природи, а про походи в театр, музей не може бути й мови. Класний керівник повинен допомогти таким дітям, постаратися заповнити недолік емоційного досвіду, особливою турботою в шкільному колективі. Завданням класного керівника є проведення бесід, лекцій з батьками з естетичного виховання підростаючого покоління.

Крім впливу на дитину засобів навколишньої дійсності, важливим шляхом естетичного виховання є виховно-освітній процес школи. За словами К. Ушинського кожен предмет у школі може естетично виховувати: «в будь-якому предметі є більш-менш естетичний елемент». Будь-який предмет, будь то математика, фізкультура, природознавство викликає у школярі певні емоції з допомогою свого матеріалу. Щоб стати засобом естетичного виховання, вчителю достатньо творчо підійти до предмета своєї науки, пробудити творчий інтерес до нього школярів. Крім того, досвідчені педагоги відзначають, що «пояснення нового природничонаукового терміна і одночасне визначення в ньому естетичного елемента є одним із способів розвитку пізнавальної активності школярів. Процес навчання набуває для школярів привабливі

риси, абстрактний науковий термін стає зрозумілим. Все це сприяє розвитку інтересу до самого предмету»[6].

Одним з важливих джерел естетичного досвіду школярів є різноманітна позакласна і позашкільна робота. У ній задовольняються насущні потреби у спілкуванні, і відбувається творчий розвиток особистості. На позакласних заходах діти мають великі можливості для самовияву. Вітчизняна школа нагромадила великий досвід по естетичному вихованню школярів у процесі позакласної та позашкільної діяльності. Великий практичний досвід у цій справі належить А. Макаренку і С. Шацькому. В організованих ними виховних установах діти приймали активну участь у підготовці самодіяльних спектаклів, творчих драматичних імпровізацій. Вихованці часто слухали художні твори, музику, відвідували і обговорювали театральні постановки і кінофільми, працювали в гуртках і студіях, проявляли себе в різних видах літературної творчості. Все це служило дієвим стимулом розвитку кращих рис і якостей особистості.

Таким чином, засоби і форми естетичного виховання дуже різноманітні – починаючи від шкільних предметів і закінчуючи зовнішнім виглядом. Естетично виховує буквально все, вся навколишня дійсність. У цьому сенсі до важливих джерел естетичного досвіду дітей відноситься і мистецтво, оскільки: «Мистецтво є найбільш концентрованим вираженням естетичного ставлення людини до дійсності і тому відіграє провідну роль в естетичному вихованні» [1].

Висновки. Всі ці якості в людині розвиваються під впливом різних факторів. Виховне значення має і природа, і праця, і навколишня дійсність: побут, сім'я, міжособистісні стосунки, – все, що може бути прекрасним. І безсумнівно, мистецтво, як основний носій прекрасного, також є засобом естетичного виховання. Дійсно, засоби мистецтва, використовувані в навчально-виховному процесі, є ефективним засобом естетичного виховання молодших школярів. Досвідчені педагоги, знаючи це, здатні за допомогою мистецтва виховати справжні естетичні якості особистості: смак, здатність оцінювати, розуміти і творити прекрасне.

Вплив естетичних явищ життя і мистецтва на особистість може проходити як цілеспрямовано, так і спонтанно. У цьому процесі величезну роль грає школа. Позакласна робота з естетичного виховання може служити хорошим доповненням у вирішенні даної проблеми.

Список використаної літератури:

1. Ванслова Е. Раздвигаем границы эстетического образования / Е. Ванслова // Искусство. - 2008. - №2. - С. 28 - 29. **2. Воспитание и образование в современной школе:** материалы всероссийской научно-практической конференции студентов, аспирантов и молодых учёных / под. ред. О.Ю. Елькиной.- Новокузнецк: Искусство КузГПА, 2006. - 349

с. **3. Дмитриева Л.Г.** Методика музикального виховання в школі: Учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений / Л.Г. Дмитриева, Н.М. Черноиваненко. - М.: Академия, 1998. - 240 с. **4. Ильина, Е.** Воспитание искусством / Е. Ильина // Искусство в школе. - 2009. - № 1. - С.13 – 15. **5. Креативный ребёнок:** Диагностика и развитие творческих способностей / Сост. Т.А. Барышева, В.А. Щекалов. - Д.: Феникс, 2004. - 416 с. **6. Лукьянов Б. Г.** В мире эстетики / Б. Г. Лукьянов. - М.: Просвещение, 1983. - 192 с. **7. Неклопочина Е.** Систематизация эстетического опыта младших школьников в процессе взаимодействия видов искусств / Е. Неклопочина // Искусство в школе. - 2008. - № 5. - С. 65 – 69. **8. Стрілько В.В.** Формування естетичних смаків старшокласників у роботі загальноосвітньої школи. - Харків: Колегіум, 2011. - 252с.

Естетичне виховання це цілеспрямований педагогічний процес, в результаті якого формується естетичне ставлення людини до навколишнього світу, природи, праці, людських взаємин, мистецтва. Естетичне виховання дитини починається з моменту його народження, але найбільш сприятливим є все ж молодший шкільний вік.

Центральною категорією естетичної свідомості, яка займає принципове місце в науково-теоретичних дослідженнях є художньо-естетичний смак. У статті розглянуто найвагоміші шляхи і засоби формування художньо-естетичного смаку дітей молодшого шкільного віку.

У статті зазначається, що основними засобами формування художньо-естетичного смаку є засоби навколишньої дійсності та система освітньо-виховного процесу школи. Під засобами навколишньої дійсності розглядаємо такі елементи як: естетизація середовища, естетизація побуту, естетика поведінки і зовнішнього вигляду, благополучне самопочуття та сімейні стосунки. Що ж до системи освітньо-виховного процесу школи, то тут розглядається різноманіття аудиторної, позакласної та позашкільної роботи.

У житті дитини має виховне значення буквально все: оздоблення приміщення, охайність одягу, форма особистих відносин і спілкування, умови праці та розваг – усе це або приваблює дітей, або відштовхує. Завдання полягає не в тому, щоб дорослим організувати для дітей красу навколишнього середовища, в якому вони живуть, навчаються, працюють, відпочивають, а в тому, щоб залучити всіх дітей до активної діяльності зі створення і збереження краси.

Вплив естетичних явищ життя і мистецтва на особистість може проходити як цілеспрямовано, так і спонтанно. У цьому процесі величезну роль грає школа. Позакласна робота з естетичного виховання може служити хорошим доповненням у вирішенні даної проблеми.

Ключові слова: естетичне виховання, художньо-естетичний смак, молодший шкільний вік, засоби навколишньої дійсності, освітньо-виховний процес, мистецтво, цілеспрямований педагогічний вплив.

Блудова Ю.А. Пути и средства формирования художественно-эстетического вкуса детей младшего школьного возраста

Эстетическое воспитание это целенаправленный педагогический процесс, в результате которого формируется эстетическое отношение человека к окружающему миру, природе, труду, человеческих взаимоотношений, искусства. Эстетическое воспитание ребенка начинается с момента его рождения, но наиболее благоприятным является все же младший школьный возраст.

Центральной категорией эстетического сознания, которая занимает важное место в научно-теоретических исследованиях является художественно-эстетический вкус. В статье рассмотрены наиболее значимые пути и средства формирования художественно-эстетического вкуса детей младшего школьного возраста.

В статье отмечается, что основными средствами формирования художественно-эстетического вкуса есть средства окружающей действительности и система образовательно-воспитательного процесса школы. Под средствами окружающей действительности рассматриваем такие элементы как: эстетизация среды, эстетизация быта, эстетика поведения и внешнего вида, благополучное самочувствие и семейные отношения. Что касается системы образовательно-воспитательного процесса школы, то здесь рассматривается разнообразие аудиторной, внеклассной и внешкольной работы.

В жизни ребенка имеет воспитательное значение буквально все: убранство помещения, опрятность одежды, форма личных отношений и общения, условия труда и развлечений – все это либо привлекает детей, либо отталкивает. Задача состоит не в том, чтобы взрослым организовать для детей красоту окружающей среды, в котором они живут, учатся, работают, отдыхают, а в том, чтобы привлечь всех детей к активной деятельности по созданию и сохранению красоты.

Влияние эстетических явлений жизни и искусства на личность может проходить как целенаправленно, так и спонтанно. В этом процессе огромную роль играет школа. Внеклассная работа по эстетическому воспитанию может служить хорошим дополнением в решении данной проблемы.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, художественно-эстетический вкус, младший школьный возраст, средства окружающей действительности, образовательно-воспитательный процесс, искусство, целенаправленное педагогическое воздействие.

Bludova Y.O. Ways and means of formation of artistic and aesthetic taste of children of primary school age

Aesthetic education is focused pedagogical process, which resulted in forming an aesthetic relation of man to the surrounding world, nature, work, human relationships, art. Aesthetic education of the child begins with the moment of his birth, but the most favorable is still early school age.

Central category of aesthetic consciousness, which plays an important role in the scientific and theoretical research is the artistic and aesthetic taste. The article deals with the most important ways and means of forming the artistic and aesthetic taste molodshogo children of school age.

The article notes that the primary means of forming the artistic and aesthetic taste of reality have the means and the system of education and the educational process of the school. By means of reality consider elements such as: aesthetization environment aestheticization of everyday life, the aesthetics of the behavior and appearance, prosperity, health and family relationships. With regard to the system of education and the educational process of the school, then here is the variety of classroom, extracurricular work.

In a child's life has educational value in everything: furniture of the room, neat clothes, form personal relationships and communication, working conditions, and entertainment - all this attracts any children or repels. The task is not to organize adult children the beauty of the environment in which they live, learn, work, rest, and to bring all children to be active for the creation and preservation of beauty.

Influence of aesthetic phenomena of life and art in person can be held as purposefully and spontaneously. In this process, an important role is played by the school. Class work on the aesthetic education can serve as a good complement to address this problem.

Keywords: aesthetic education, artistic and aesthetic taste, primary school age, means reality, educational and training process, art, purposeful pedagogical influence.